

УДК 341.1

ОЗЕРНЮК Г. В.,

кандидат юридичних наук, адвокат

МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТИ СТРАХОВИХ ПРАВОВІДНОСИН

Анотація. Проаналізована система міжнародних організацій в галузі страхових правовідносин, проведена їх класифікація, дана загальна характеристика функцій міжнародних організацій в сфері страхової діяльності.

Ключові слова: міжнародні організації, суб'єкти страхових правовідносин.

Постановка проблеми. Впровадження міжнародних стандартів страхування в Україні є одним із важливих завдань і можливих напрямків входу страхового ринку держави в міжнародне страхове співтовариство. Вивчення досвіду зарубіжних країн, законодавства міжнародних організацій в сфері страхової діяльності є пріоритетним для формування і вироблення національних правових норм.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На теперішній час багато науковців, як вітчизняних, так і зарубіжних присвячують свої праці страхуванню та вивчають як економічну так і правову сторону цієї категорії. Страховим правовідносинам присвячені праці: В. Базилевича, М. Клапківа, С. Осадця, А. Поддєрьогіна, В. Райхера, Л. Рейтмана, Б. Топорніна, К. Турбіна, В. Шахова, та ін.

Постановка завдання. Метою даної статті є виявлення проблем і перспектив розвитку шляхів законодавчого врегулювання страхових правовідносин на міжнародному рівні, вивчення системи джерел страхового права, функцій міжнародних організацій як суб'єктів страхових правовідносин тощо.

Виклад основного матеріалу. Передумовою розширення страхової діяльності різноманітних країн світу та початку їх співпраці у вказаній галузі наприкінці 19 ст. стало розширення їх зовнішньоекономічної діяльності. Об'єднання страхових компаній на національному рівні розпочалося ще на початку 19 ст. у зв'язку із загостренням конкуренції, зниженням прибутків підприємств тощо. Інтеграційні процеси страхових організацій протягом більш ніж 200 років призвели до появи міжнародних страхових організацій з різноманітною метою створення та функціями.

Використовуючи критерій процесу формування та появи міжнародного страхування, міжнародних страхових організацій, можливо виділити декілька етапів його формування:

1 етап – кінець. 19 ст. – перша половина 20ст. Початок інтеграційних процесів.

2 етап – середина 20 ст. – кінець 20 ст. Розвиток та становлення міжнародних страхових організацій.

3 етап – кінець 20 ст. – початок 21 ст. Посилення процесів глобалізації. Удосконалення міжнародного страхового законодавства. Створення міжнародних організацій з наглядовою функцією.

За вказані періоди у світі було створено більше 40 міжнародних організацій, метою яких стало регулювання страхової діяльності на інтернаціональному рівні.

Зазначені організації можна поділити на дві великі групи в залежності від об'єкту регулювання: організації, які спеціалізуються на регулюванні страхової діяльності певного виду; організації, які займаються нормотворчістю та координують страхову діяльність країн, які відносяться до певного регіону чи є їх членами, мають наглядову функцію.

Формування двох типів таких міжнародних організацій викликано, перш за все, історичними передумовами необхідності їх створення. Початок інтеграційних процесів страхових організацій різних країн світу призвів до появи спеціалізованих асоціацій, комітетів, союзів, а посилення процесів глобалізації в кінці 20 ст. викликав необхідність створення регуляторів страхової діяльності на міжнародному рівні.

Таким чином, до першої групи міжнародних організацій можна віднести різноманітні асоціації, бюро, об'єднання, комітети, союзи, федерації тощо.

Міжнародна організація актуаріїв (Брюссель, 1895 р.). Здійснення міжнародної співпраці і координація діяльності національних асоціацій актуаріїв низки країн. Сприяння науковим дослідженням в області страхової математики та ін.

Міжнародна асоціація товариств взаємного страхування (МАТВС) (Амстердам, 1963 р.). Координація діяльності, обмін досвідом і інформацією між товариствами взаємного страхування з різних країн (більше 200 товариств з 26 країн); представлення інтересів своїх членів в міжнародних організаціях.

Міжнародна асоціація класифікаційних товариств (1968 р.) Класифікаційне товариство – спеціалізована установа, що визнається урядами низки країн, яка займається класифікацією судів, технічним наглядом їх будови і експлуатації тощо. Стандарти і правила вимог класифікаційного товариства є обов'язковими для судновласників і капітанів торгових судів. Перше класифікаційне товариство – Регістр англійського Ллойда виникло в 1760 р. в Лондоні як частина корпорації страховиків «ллойда». Міжнародна асоціація класифікаційних товариств здійснює координацію діяль-

ності національних товариств, аналізує статистику аварійності судів у Світовому океані тощо.

Міжнародна асоціація по страхуванню (Цюріх, 1946 р.). Вивчення питань страхування кредитів, захист інтересів членів асоціації, обмін досвідом і інформацією, здійснення зв'язків між компаніями, що займаються страхуванням короткострокових експортних кредитів (від 3 до 12 місяців). У офіційних документах має назву Друга міжнародна асоціація по страхуванню кредитів (Перша функціонувала з 1928 р. по 1939 р. в Парижі).

Міжнародна федерація по обмеженню відповідальності власників танкерів в разі забруднення (тобто міжнародна асоціація зі страхування танкерів) (ТОВАЛОП) (Лондон, 1969 р.). Спонування власників танкерів до ліквідації забруднень від розливої нафти, дає можливість їм покрити витрати на очистку шляхом страхових відшкодувань. Захист від забруднення узбережжя.

Міжнародна асоціація страхового права (1962 р.) Вивчення науково-практичних проблем розвитку страхової справи. Видання доповідей, проведення з'їздів і конференцій. Формування єдиного страхового ринку в країнах ЄС.

Міжнародна асоціація страхових і перестраховальних посередників (Париж, 1937 р.). Сприяння міжнародним контактам і обміну інформацією серед посередників страхового ринку. Дослідження з питань активізації, маркетингу в страхуванні та ін

Міжнародна асоціація страхових досліджень (Женева, 1973 р.). Сприяння прогнозам в наукових дослідженнях зі страхування, поширення наукових знань про страхування. Сприяння зростанню суспільного престижу професії страховика. Організація і контролювання спеціальних наукових програм.

Міжнародна нідерландська група (МНГ) (Гаага, 1963 р.). Найбільший страховий холдинг Нідерландів. Має дочірні страхові компанії в 24 країнах світу на 5 континентах. Здійснення всіх видів страхування.

Міжнародна торгова палата (1919 р.). Сприяє вільній торгівлі і приватному підприємництву в торгівлі і в страхуванні. Надає практичну допомогу комерсантам з виконання урядових функцій для бізнесу на урядовому і міжнародному рівнях.

Міжнародна федерація кооперативного страхування (МФКС). Об'єднує кооперативні страхові організації 37 країн. Сприяє міжнародному співробітництву між ними в галузі страхування і перестраховання в обмін на інформацією та фахівцями тощо.

Міжнародне бюро «зеленої карти» (Лондон, 1949 р.). Координація діяльності національних бюро «зеленої карти». Організація контролю за наявністю страхування при перетинанні кордону та ін.

Міжнародне об'єднання по страхуванню інвалідів і хворих (1927 р.). Обмін досвідом за статистичними і фінансовими питаннями страхування життя людей з ослабленим здоров'ям і хворих.

Міжнародне товариство аналізу ризику (США, 1981 р.). Застосування методології аналізу ризику для цілей оптимізації рішень в різних областях науково-практичної діяльності. Ідентифікує різні види ризиків, розробляє методи зниження ризиків.

Міжнародне страхове товариство (МСТ) (США, 1965 р.) Сприяння в здійсненні освітніх і наукових програм з питань страхування. Обмін страховою інформацією. Видавнича справа.

Міжнародні конгреси актуаріїв. Являє собою міжнародні формули фахівців-актуаріїв ряду країн. Перший конгрес відбувся в 1895 р. (Бельгія), останній – в 1988 р. в Гельсінкі.

Міжнародний морський комітет (ММК) (Антверпен, 1897 р.). Сприяє уніфікації міжнародного морського і торгового права і практики шляхом підготовки проектів відповідних міжнародних угод, розробляє правила морського страхування, реєстрації суден, відносин по демереджу і діспочу в морських перевезеннях і т.п.

Міжнародний союз авіаційного страхування (МСАС) (Лондон, 1934 р.). Об'єднує страхові компанії, що займаються авіаційним страхуванням. Сприяє обміну інформацією тощо.

Міжнародний союз морського страхування (МСМС) (Цюріх, 1874 р.). Представництво, охорона інтересів і розвиток морського страхування. Захист і розвиток інтересів морського страхування, формування міжнародної політики страхування морської діяльності і т.п.

Міжнародний союз страховиків кредитів та інвестицій (Берн, 1934 р.), секретаріат знаходиться в Парижі. Застосування узгоджених умов кредитування міжнародної торгівлі, гарантування експортних кредитів, обмін досвідом та інформацією по страхуванню експортних кредитів, що надаються на термін від 1 до 5 років.

Міжнародний союз страховиків технічних ризиків (Мюнхен, 1968 р.). Обмін інформацією та досвідом між страховими компаніями, які проводять страхування технічних ризиків (будівельно-монтажних; машин від поломок; післяпускових гарантійних зобов'язань).

Як ми бачимо всі перелічені міжнародні організації мають схожі функції, а саме:

- обмін інформацією та досвідом між страховими компаніями;
- застосування узгоджених умов кредитування;
- захист і розвиток інтересів уніфікації міжнародного морського і торгового права;
- сприяння в здійсненні освітніх і наукових програм з питань страхування, аналізів ризиків;
- обмін досвідом за статистичними і фінансовими питаннями;
- сприяє міжнародному співробітництву, поширення наукових знань про страхування;
- координацію діяльності національних товариств тощо.

Прикладами міжнародних страхових організацій другої групи можуть стати: Асоціація страхових наглядових організацій Латинської Америки (ASSAL), Рада органів страхових наглядових країн СНД, Міжнародна асоціація страхових наглядових (IAIS) тощо. Зупинимось більш докладніше на кожній з них.

Асоціація страхових наглядових організацій Латинської Америки (ASSAL). Організовує щорічні зустрічі з актуальних питань функціонування страхового ринку країн, є міжнародною організацією, яка об'єднує наглядові органи страхового сектора в Латинській Америці. Має 22 країни-члени: 20 країн Латинської Америки, які є повноправними членами та два асоційовані члени, Іспанія та Португалія.

Цілями організації ASSAL є:

- обмін інформацією про законодавство, методи контролю, ринкові тенденції та операційні системи в кожній з країн у сфері страхування та перестраховування;
- збирання та поширення технічної інформації та статистики;
- сприяння співпраці між членами;
- аналіз розвитку перестраховування в регіоні.
- заохочення регіональних освітніх програм у сфері страхування та перестраховування;
- гармонізація політики та механізмів нагляду тощо [1].

Комітет зі страхування ЄС Єдиний виконавчий орган у рамках органів управління ЄС, що координує, уніфікує та гармонізує законодавство країн ЄС з метою формування єдиного страхового простору в Європі.

Єдиний страховий ринок ЄС формується у двох взаємозалежних напрямках:

1. Гармонізація страхового законодавства.
2. Забезпечення свободи діяльності страховиків у всіх країнах ЄС [2, с. 10].

У країнах ЄС вироблено єдині норми, у т.ч. фінансово-правові, що регулюють відносини у сфері страхування, і функції державного регулювання страхової діяльності:

- єдиний порядок формування страхових резервних фондів;
- правила розміщення коштів страхових резервних фондів;
- процедуру ліцензування страхової діяльності, у т.ч. контроль за фінансовим станом;
- норматив співвідношення між активами й зобов'язаннями страхової організації (маржа платоспроможності);
- форми і строки надання бухгалтерської та статистичної звітності; – порядок реєстрації страхових брокерів;
- порядок призупинення й відкликання ліцензій на право здійснення страхової діяльності;
- реєстр страхових організацій [3].

Сьогодні європейське страхове законодавство спирається на три покоління директив ЄС щодо регулювання страхової діяльності. Ці директиви стосуються контролю платоспроможності страхових компаній, захисту прав споживачів страхових послуг, регулювання діяльності страхових посередників тощо [4].

Міжурядова координаційна Рада керівників органів страхових наглянів країн СНД здійснює регулярний обмін інформацією про зміни в національному страховому законодавстві та принципах регулювання діяльності страхових компаній, прагне до створення єдиного страхового простору на території країн СНД. Основними завданнями Ради є:

- реалізація Концепції координації страхової політики держав-учасниць Співдружності, затвердженої Рішенням Економічної ради СНД від імені Ради глав урядів СНД від 19 грудня 2003 року;
- вжиття заходів щодо гармонізації страхового законодавства в державах-учасниках СНД згідно з принципами та стандартами Міжнародної асоціації страхових наглянів;
- активізація взаємодії та взаємодопомоги органів страхового нагляду держав-учасниць СНД;
- підготовка пропозицій щодо вдосконалення страхових систем держав-учасниць СНД;
- визначення пріоритетів створення загального страхового простору на території Співдружності, гармонізованого відповідно до рекомендацій міжнародних фінансових організацій і вимогам міждержавних угод, прийнятих в рамках Співдружності;
- розробка заходів щодо забезпечення обміну досвідом, інформацією та ефективного контролю за страховими ринками держав-учасниць СНД;
- сприяння встановленню взаємовигідних зв'язків між страховими організаціями держав-учасниць СНД і формування механізмів співпраці;
- координація дій по формуванню механізму протидії страховому шахрайству, недобросовісної конкуренції, навмисного банкрутства страховиків [5].

Міжнародна асоціація страхових наглянів (IAIS (MACH)) Перша глобальна організація страхових наглянів, члени якої зобов'язалися регулярно обмінюватися інформацією про компанії, що працюють під їх юрисдикцією, і про керівництво цих компаній.

Зараз її членами є понад 100 страхових наглядових служб всього світу. Спочатку завданням MACH проголошувалося сприяння співробітництву між страховими наглядами, перш за все полегшення обміну інформацією. Однак виявилось, що без певної гармонізації законодавства про нагляд і практики наглядових органів не можна досягти консенсусу, необхідного для інтернаціоналізації страхового бізнесу. Перед MACH постало завдання сприяти такій гармонізації шляхом розробки основних принципів (principles), стандартів і рекомендацій (guidance papers).

Основу ефективного нагляду складають головні страхові принципи (Insurance Core Principles – ICP), з яких випливають цілі і «підцілі» страхового нагляду і які доповнюються стандартами, що регулюють питання нагляду більш детально.

Редакції ICP переглядалися, починаючи з 1997 р. по 2008 р. Щорічні збори МАСН стверджують сучасні методології перевірки застосування ICP в законодавчому процесі та наглядовій практиці. Для кожного принципу ICP встановлені критерії, якими державний наглядовий орган повинен неухильно керуватися у своїй діяльності. Відрізняються суттєві критерії (*essential criteria*), що застосовуються для оцінки дотримання страхових принципів будь-якої країни, і додаткові (*additional criteria*), що застосовуються в залежності від особливостей окремих країн. Перевірки проводилися, як правило, самою наглядовою службою (*self-assessment*) або третьою організацією. Для самоперевірки МАСН була розроблена програма *self-assessment exercise*, яка дозволяла членам асоціації систематично перевіряти ступінь реалізації ICP [6].

Висновки. Початок інтеграційних процесів страхових організацій різних країн світу призвів до появи спеціалізованих асоціацій, комітетів, союзів, а посилення процесів глобалізації в кінці 20 ст. викликав необхідність створення регуляторів страхової діяльності на міжнародному рівні.

Зазначені організації можна поділити на дві великі групи в залежності від об'єкту регулювання: організації, які спеціалізуються на регулюванні страхової діяльності певного виду; організації, які займаються нормотворчістю та координують страхову діяльність країн, які відносяться до певного регіону чи є їх членами, мають наглядову функцію.

Використовуючи критерій процесу формування та появи міжнародного страхування, міжнародних страхових організацій, можливо виділити декілька етапів його формування:

1 етап – кінець. 19 ст. – перша половина 20ст. Початок інтеграційних процесів.

2 етап – середина 20 ст. – кінець 20 ст. Розвиток та становлення міжнародних страхових організацій.

3 етап – кінець 20 ст. – початок 21 ст. Посилення процесів глобалізації. Удосконалення міжнародного страхового законодавства. Створення міжнародних організацій з наглядовою функцією.

Література:

1. News from the Latin American ASSAL Conference 2012 //ICMIF.Monday, 30 July 2012. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.icmif.org/news/news-latin-american-assal-conference-2012>.
2. Лояк Ф. Єдиний страховий ринок: стан та перспективи / Ф. Лояк // IN RE. – 1999. – № 4. – С. 10.
3. Топорнін Б. М. Європейське право / Б. М. Топорнін. – М. : Вид-во МАУП, 1998. – С. 54–104.

4. Дегтяр А. О., Соболев Р. Г. Державне регулювання страхової діяльності у країнах ЄС. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://nuczu.edu.ua/sciencearchive/PublicAdministration/vol1/12-18.pdf>.
5. Положение о Межгосударственном координационном совете руководителей органов страхового надзора государств – участников СНГ от 3 июня 2005 года. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://e-cis.info/page.php?id=21019>.
6. Международно-правовые принципы деятельности страховых компаний. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://studme.org/68452/pravo/mezhdunarodno-pravovye_printsipy_deyatelnosti_strahovyh_kompaniy.

Озернюк А. В. Международные организации как субъекты страховых правоотношений

Аннотация. Проанализирована система международных организаций в области страховых правоотношений, проведена их классификация, дана общая характеристика функций международных организаций в сфере страховой деятельности.

Ключевые слова: международные организации, субъекты страховых правоотношений.

Ozerniuk H. International organizations as a party of insurance relations

Summary. The system of international organizations in the field of insurance relations is analyzed, their classification is characterized, the general characteristic of international organizations functions in insurance sphere is given.

Key words: international organizations, subjects of insurance relations.